

Täysistunto

Keskiviikko 14.10.2020 klo 14.00—18.31

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntarakennelain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 158/2020 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Ja tässäkin, kuten äsken, tähän lähetekeskusteluun varataan 30 minuuttia. Asian käsitteilyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

16.52 **Kuntaministeri Sirpa Paatero** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä siis on kyseessä kuntarakennelain muuttaminen, ja meillä hallitusohjelmaan on jo kirjattu lause, että kuntarakenteen muutoksia tuetaan vapaaehtoisesti, niin että poistetaan esteitä erityisesti taloudelliselta puolelta. Meillä on tällä hetkellä tilanne, että kuntarakenteen muutosta voidaan tukea ja tuetaan — tässä kohtaa on ollut yksi, eli Honkajoki—Kankaanpää — niin, että meillä on jompakumpi tai yksi kunnista jo arviointimenettelyssä tai lähestulkoon arviointimenettelyssä. Tällainen 56 § meillä on tällä hetkellä käytössä. Aikaisempi malli, mistä on viimeiset rahat maksettu vuonna 2017, oli silloin kuntarakennelaissa, milloin voitiin tukea myöskin kaikkia kuntien vapaaehtoisia yhdistymisiä, ja tämän takia oli ajatus, että nyt tuodaan laki, jolla voidaan palata tähän malliin, mikä on ollut silloin Paras-lain aikana ja sen jälkeen tähän vuoteen 2017 viimeisen kerran maksettuna. Sen takia meillä on siis esitys tähän vaihtoehtoon. Taisin eilen jo sanoa, että epäilykseni on, että sotesta ja ehkä koronasta johtuen kuntiin tulee esityksiä uusien valtuustojen aloittaessa, että olisiko mahdollista yhdistää voimavaroja ja saada näin suurempia hartioita kuntien palveluiden järjestämiseen.

Eli olemme tuomassa tässä esitystä harkinnanvaraiseen tukeen. Tähän ei olla luotu mitään automaattia niin, että minkä kokoisista yhdistymisistä voisi saada ”kertaa jonkun summan”, vaan tämä on aina harkinnanvarainen. Minimimääräksi on joka tapauksessa laitettu 500 000 eli puoli miljoonaa euroa, ja minimimäärä, jos siinä on enemmän kuin kaksi kuntaa, on miljoona euroa. Tälle esitykselle tuli lausuntopalautteessa hyvin runsas tuki. Sanoja, joita käytettiin, olivat, että ”tämä on tarpeellinen”, ”tämä on perusteltu” ja ”tämä on tarkoituksenmukainen”. Mutta se kohta, mihin tuli kritiikkiä, on se, että tämä on valtion talousarviomäärärahojen puitteissa. Tällä hetkellä meillä on tähän kriisikuntien yhdistymiseen ollut se 10 miljoonaa euroa, mutta täytyy valittaen ehkä todeta, että niitäkään ei ole ollut kuin tämä yksi, Honkajoki—Kankaanpää. Tällä hetkellä seuraavat selvitykset ovat meneillään Keski-Suomessa. Meillä on siis mahdollisuus käyttää tätä 10 miljoonan euron määrää, ja se kritiikki, mikä siihen liittyi, oli se, että se otetaan valtionosuuksien ko-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

konaisuudesta. Lausuntopalautteen mukaan se olisi ollut parempi saada jotain muuta kautta elikkä irrallisena tähän valtionosuuksien päälle. Oma ajatukseni on se, että näitä voidaan joka tapauksessa valtion puolelta lisätalousarvioilla mahdollisesti lisätä, jos meillä nämä kuntien yhdistymissuunnitelmat etenevät. Mutta ne ovat pitkiä prosesseja, jotenka tällä hetkellä ei ole vielä tiedossa niitä, joihinkä voitaisiin edes varautua, mutta uskon, että näissä, toivottavasti, päästään eteenpäin.

Tämä päätöksenteko menee aina niin, että valtiovarainministeriön puolella se valmistellaan ja sitten valtioneuvoston päätöksellä nämä tuet näihin kuntien yhdistymisiin voidaan myöntää. Tässähän toisena asiana on myöskin se, että kun kunnat yhdistyvät, niin joskus on tilanteita, joissa nykyiset valtionosuudet tippuvat. Jos lasketaan kahden kunnan valtionosuudet yhteen ja kun kunnat yhdistetään, niin se on vähemmän, ja tässä lakiesityksessä on myöskin tahtotila siihen, että näin ei tapahdu, vaan seuraavan kolmen vuoden aikana se valtionosuusmäärä pysyy samana kuin niiden kahden tai kolmen kunnan erillisenä oleva valtionosuus. Sen takia uskon, että tämä on myöskin yksi porkkana, koska joidenkin osalta olen saanut palautetta, ettei kannata tehdä kuntaliitoksia, kun valtionosuudet tippuvat, eli näin pystytään myöskin tätä osaa helpottamaan. Tässä ei ole arvioitu, kuinka paljon, missä määrin tämä lisää kuntaliitoksia, mutta saadun palautteen pohjalta on ollut selvää, että jollei kuntien liitoksia tueta, niin niitä tulee vielä vähemmän, ja vähemmän kuin nolla on aika vähän.

16.58 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tämä kuntarakennelain muutos pitää nyt sisällään nimen ”rakenneuudistus”, josta hetki sitten puhuttiin — rakenneuudistuksista, joilla kuntatalouden tilaa voitaisiin kohentaa.

Arvoisa puhemies! Olen valmis tunnistamaan sen tarpeen, että kuntia vapaaehtoisesti liittyä yhteen, ja olen myöskin tunnistamassa sen tarpeen, että näitä yhdistymisprosesseja voidaan tukea. Sen sijaan, jos puhemies sallii — ja varmasti sallii — käyttäisin aavistuksen verran periaatteellisemman ja ehkä näkökulmaltaan myöskin hieman kerettiläisen puheenvuoron siitä näkökulmasta, että meillä on vakiintunut nyt mantraksi Suomessa hakea suuruuden ekonomian lähtökohdista kuntaliitoksia, ja paljon muitakin yhdistämisprosesseja tehdään kuvitellen, että pelkkä suuruus selkeästi loisi taloudellisia säästöjä. Miksi kerettiläinen näkökulma? Siksi, että ihmisille — kansalaisille, kuntalaisille — on joka tapauksessa olemassa muitakin keskeisiä arvoja kuin vain talous. Me katsomme talouden perspektiivistä. Identiteetti on hyvin tärkeä seikka ja kysymys, ja minusta meidän pitäisi poliittisina päätöksentekijöinä osata myöskin kunnioittaa sitä, että ihmisillä on omaan identiteettiinsä — paikkakuntaansa, syntymäpaikkaansa, kotipaikkaansa — liittyvää tarvetta, ja meidän ei pitäisi ihan kaikissa tilanteissa suosia vain sitä, että tämä suuruus määrittää, taloudellisuus määrittää, kaiken. Minä tunnistan, että meillä on erilaisia kuntia Suomessa, Kökarin 300 asukkaan kunnasta Helsinkiin — pääkaupunkiseutu tietysti on jo miljoonan asukkaan kokonaisuus — täällä hyvin sen tiedämme, meillä on erisuuruisia kuntia. Mutta ylipäätään se ajattelutapa, että luomme ehdoin tahdoin tällaisia suurkuntaratkaisuja, tuottaa monesti kyllä lopputuloksen, josta en ole ollenkaan varma, ja sitä haluaisin tietysti ministeriltä vielä kysyä, että tuottaako se edes taloudellisia säästöjä.

Täällä oli edustaja Laakso, joka on Kouvolasta ja tulee juuri yhdestä sellaisesta kaupungista, joka ulkopuolisesta — nyt minä katson ulkopuolisena tuntematta lainkaan teidän taloudenpitoa — tuntuu keinotekoiselta kokonaisuudelta, vähän samanlaiselta kuin Salo. Keinotekoinen suuruuden ihannoiti saa aikaan joitakin väkilukukokonaisuuksia, mutta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

joka tapauksessa tuo ei enää kuntakokonaisuutena vaikuta järkevältä. Uudeltamaalta siirryessämme Elimäelle tulemme Kouvolaan. Hamina on nykyisin Kouvolan naapurikaupunki, ja ajettaessa Haminasta Luumäelle kohdataan myöskin Kouvola, vaikka ollaan jo Etelä-Karjalassa. Tämä tuntuu oudolta, että meillä on tällainen Suur-Kouvola, ja haluaisin edustaja Laaksolta, joka tuntee kaupunkinsa tilanteen hyvin, kysyä suoraan: onko tämä ratkaisu tuonut olennaisia säästöjä? Sen joka tapauksessa tiedän, kun jatkuvasti joudun itsekin liikumaan niillä seuduilla, että nykyisessä Suur-Kouvolassa asuvat ihmiset eivät tunnista tätä Kouvolaa tässä muodossa omaksensa. Heille on kuitenkin Anjalankoski oma juttunsa. Heille Kuusankoskikin saattaa olla oma juttunsa, Kouvola ja niin edelleen, Elimäki ja niin edelleen. Eli nyt me olemme ehkä menneet liian pitkälle siinä, että me vain rohkaisemme näihin kuntaliitoksiin ilman, että me ajattelemme sitä kokonaisuutta, joka tästä syntyy. Tunnistan edelleenkin, arvoisa ministeri, sen tarpeen, että tässä on tietyissä tilanteissa järkeä. Jos kriisikunnat ja ne, jotka eivät tule toimeen, löytävät toisensa järkevällä tavalla ja voivat yhdistää resursseja, niin tuetaan sitä, mutta ei ikään kuin tavallaan väkipakolla viellä eteenpäin sitä, että kuntaliitos, kuntaliitos, kuntaliitos olisi ratkaisu moniin ongelmiin — se ei sitä ole.

Siinä mielessä tämä sote-uudistus on hyvä esimerkki siitä, että me tunnistamme, että tarvitaan isompia hartioita, ja me luomme uudentyypisen kokonaisuuden, joka ottaa tämän alueen hallintaansa. Siinä suhteessa voisi ehkä arvioida jopa niin päin, että sote-uudistus auttaisi siihen, että meidän ei väkisin tarvitse pienempiä kuntia vetää yhteen vaan voimme antaa ihmisille sen tilan. Minä olen syntynyt Ruokolahdella, ja olen iloinen, että Ruokolahti on itsenäinen kunta. Me voimme kokea sen aidosti tällä tavalla. Niin kovin moni muukin kansalainen kokee sen samalla tavalla.

17.02 Seppo Eskelinen sd: Arvoisa puhemies! Vähän samalla tavalla ehkä jatkan tuota pohdiskelua mutta ehkä vähän toisesta näkökulmasta kuin edustaja Kiljunen. Kaiken kaikkiaan hallitukselle pitää kyllä antaa kiitos kuntatalouden tukemisesta, koska nyt kun budjettien laadinta on monessa kaupungissa ja kunnassa käynnissä, niin onhan niin kevään paketti kuin syksyn paketti ja vuoden 21 budjettien laadintakin selvästi aivan toisenlaisessa asennossa.

No, sitten edelliseen pykälään. — Edustaja Autto, minusta hyvää pohdiskelua siinä, mitä tämä alijäämän kattamisvelvollisuuden siirto aiheuttaa. — Se voi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa lumipalloilmiötä, mutta tarpeellinen työkalu ehdottomasti, ja tuen sitä työkalua tässä tilanteessa, missä kunnat nyt sitten kaiken kaikkiaan ovat. Ja jos sitä pohtii kuntarahoituksen näkökulmasta sitten 23, kun on vielä sote tulossa tähän ja kuntarahoituksen ja sote-rahoituksen palikat jaetaan, niin onhan tämä mielenkiintoista nähdä, mitä kuntakentässä tämän rakenteen osalta tapahtuu.

No, sitten vapaaehtoiisiin kuntaliitoksiin. Ehdottomasti niitä kannatan. Niissähän on olennaista, että on riittävät kannusteet ja porkkanat. Itse tuossa 2010-luvun alussa olen neljä kuntaliitostyöryhmää maaliin vetänyt, ja kun on tahtotilaa ja yhteistä näkemystä, niin niistä tulee hyvä, mutta se vaatii todellakin niitä porkkanoita ja niitten esteitten poistamista. Kuntaliitos on oikeassa vaiheessa tehtynä hyvä kuntalaistenkin näkökulmasta ja luo niitä leveämpiä harteita. Siinä vaiheessa aina, jos kumppani on kriisiytymässä tai on kriisikuntamenettelyssä, voivat olla kumppanit hyvinkin kaukana eikä tietysti myöskään sen kuntaliitoksen edellytyksiä ole muun kuin pakon kautta, ja niihin menettelyihin, niin kuin edustaja Kiljunenkin totesi, en missään tapauksessa halua.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

Toivotaan, että tämä laittaa nyt sitten tässä isossa muutoksessa kuntarahoituksen ja kunta—sote-suhteen osalta ja myös kuntakentässä liikettä pohtimaan, jospa jotkut kunnat voisivatkin tehdä asioita yhdessä. Itse kovasti uskon, että tämä on työkalu siihen ja tietysti työkalu myös tähän tilanteeseen.

No, sitten tähän identiteettikysymykseen. Minä en usko, että sillä suurta vaikutusta siihen on, mutta mitä olisi tapahtunut, jos Kataisen hallituksen kuntarakenneuudistus olisi viety läpi? [Puhemies koputtaa] Luulen, että ehkä näitä maakunta-sote-himmeleitä ei nyt sitten olisi rakennettu ja oltaisiin ihan toisenlaisessa asennossa.

17.06 Heikki Autto kok: Arvoisa puhemies! Tässä on mielenkiintoista jatkaa oikeastaan siitä, mihin edustaja Eskelinen hyvän puheenvuoronsa päätti, että mitä olisi tapahtunut, jos Suomessa olisi saatu aikaan kuntauudistus. Meillä olisi varmasti paljon vahvempi kuntakenttä kohtaamaan näitä vaikeuksia, joita nyt kansakuntana kohtaamme ei vain tämän pandemiatilanteen vuoksi, joka tietysti erityisesti kärjistää kaikkea, vaan myöskin sen rakenteellisen haasteen vuoksi, joka meillä on.

Mutta tosiaan tätä voisi lähteä purkamaan jo paljon pidemmältäkin ajalta. Siis suomalaiset kunnathan ovat sinänsä olleet aivan nerokas keksintö. Ja se, mitä luotiin vuoden 1865 kunnallisasetuksella — että seurakuntien maantieteellisen jaon pohjalta luotiin tällainen paikallinen hallinto, jossa paikalliset ihmiset yhdessä hoitavat kaikki ne asiat, jotka on järkevää yhdessä hoitaa — on ollut valtava menestystarina, ja suomalaiset kunnat ovat olleet aivan keskeisesti mukana siinä, että kun tuossa pari vuotta sitten Suomea maailmalta katsottiin ja onniteltiin 100-vuotisen valtiollisen itsenäisyyden johdosta, niin maailmalta katsottiin ei enempää eikä vähempää kuin maailman parasta maata. Tässä mielessä on tietenkin tärkeää, että kiitämme myös aiempia polvia siitä, mitä kunnallisen toiminnan edistämiseksi on tehty. Mutta tosiaan silloin valittiin seurakuntajako maantieteellisen jaon pohjaksi, ja se oli silloin järkevää — kirkko keskellä kylää, niin kuin on tapana sanoa, ja se oli siihen aikaan luonteva arjen kokoinen yhteisö. Jos valinta olisi osunut vaikkapa vanhoihin hallintopitäjiin, niin kuntarakenneuudistusta ei tarvitsisi vielääkään tehdä, koska maantieteelliset alueet olisivat sen verran laajoja. Mutta hyvä niin, että aikanaan valittiin tämä seurakuntajako, joka on toiminut sopivan kokoisina kokonaisuuksina lähes tähän päivään asti.

Mutta, arvoisa puhemies, kyllä tässä ajassa on päivän selvää, että kun ihmisten kykyä liikua ja ne tarpeet, joita kunnilla on niiden järjestäessä tämän päivän palveluita, ovat aivan eri luokkaa kuin vielä edes, sanotaan, 30 tai 50 vuotta sitten, puhumattakaan tuo 150 vuotta sitten, niin on ilman muuta selvää, että kuntarakenteeseen tarvittaisiin tämmöistä positiivista dynamiikkaa, joka kokoaisi kuntia vahvemmiiksi kokonaisuuksiksi, ja sitä myötä perustuslakiinkin kirjattu kuntalaisten todellinen itsehallinto voisi joka puolella Suomea toteutua. Ja tässä mielessä tietysti täytyy antaa kiitosta myös nykyisen ministeri Paateron edeltäjälle, ministeri Manniselle hänen Paras-hankkeestaan. Se lienee kaikkein paras kuntarakennetta uudistanut hanke tässä viime vuosikymmeninä, se on ainoa, joka on konkreettisia tuloksia [Puhemies koputtaa] tuonut. Muut ovat jääneet vähän puolitiehen. [Puhemies: Nyt on aika täynnä!] — Jatkamme, puhemies, siitä myöhemmin.

17.09 Sanni Grahn-Laasonen kok: Arvoisa puhemies! Itse asiassa jatkan mielelläni tästä: Nimittäin kun kysyttiin ja pohdittiin ääneen sitä, mitä olisi tapahtunut tai missä oltaisiin, jos kuntauudistus olisi toteutunut, niin melkoisella varmuudella pystymme sanomaan ainakin sen, että silloin Suomi olisi ollut valmis tai valmiimpi, paljon valmiimpi näissä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

kunnissa kohtaamaan väestörakenteen meille tuomat selkeät isot haasteet, joita emme pääse pakoon. Eli syntyvyyden aleneminen — se ei ollut silloin tiedossa — muuttaa dramaattisesti väestörakennetta ja myöskin kuntien tulevaisuuden rahoituspohjaa, palvelutarpeita ja niin edelleen, mutta ennen kaikkea tämä ikääntyvä Suomi ja sitä kautta tuleva palvelutarpeen kasvu ei ole meille yllätys. Se on ollut tiedossa jo pitkän aikaa, ja nämä käsillä olevat kuntien vaikeudet eivät ole tämän hallituksen aikana syntyneitä, eivät edellisenkään, eivätkä sitä edellisenkään, vaan ne ovat pitkän aikavälin kehityskulkuja.

Minua surettaa aina se, miten politiikassa helposti käy niin, että tässäkin salissa hoidetaan kriisejä onnistuneesti. Esimerkiksi nyt vaikka hoidetaan kuntien hätäapupaketteja, että selvittäään tästä tai ensi vuodesta, ja tehdään tämmöisiä väliaikaisia lakeja, joilla pystytään vähän niin kuin ostamaan aikaa ja happea tekemiseen. Mutta sitten kun pitäisi ratkoa näitä isoja rakenteellisia kysymyksiä ja kohdata edessä olevia haasteita, niin näissä asioissa meillä on valitettavasti viime vuosilta hallituspohjasta ja hallituksesta riippumatta heikompi rekordi. Toivoisin, että erityisesti nyt tämän kuntarakenteen osalta katsottaisiin totuutta silmiin, että kun meillä alkaa olla kasvava määrä kuntia, joissa kerta kaikkiaan ei selviydytä lakisääteisistä tehtävistä ja joissa nähdään valtava menopaine, kasvu ja joissa esimerkiksi ei synny enää luokallistakaan lapsia, niin näissä tilanteissa esimerkiksi rakenteelliset uudistukset mieluummin ennen kuin jälkeen olisivat perusteltuja. Eli alkaa olla viimeiset hetket.

Siksi näenkin hyvänä sen, että hallitus luo kannusteita, vaikkakin vielä aika ohuelti ja melko vaatimattomasti. On hyvä, että on olemassa tällainen rahapotti, josta voidaan kuntaliitoksia tukea, mutta kun tässä ministeri jo hyvin totesi, yksi kunta on toistaiseksi käytänyt, eikä ole ollut jonoksi asti hakijoita, niin se herättää mieleen sen kysymyksen, että mitä muita keinoja meillä voisi olla käytössä. Mitä hallitus nyt tekee tälle asialle vauhdittakseen kuntarakenteen muutoksia?

Ajattelen niin, että mikäli kuntauudistus aikoinaan olisi toteutunut, niin me emme tarvitsisi tätä keskustelua sotesta. Me olisimme pystyneet etenemään kuntapohjaisesti, ja se on edelleen mahdollista, ja toivon, [Puhemies koputtaa] että hallituksen sote-uudistus ei tässä salissa menesty.

17.12 Sheikki Laakso ps: Arvoisa puhemies! Tosiaankin edustaja Kiljunen otti aika hyvän puheen tuossa äsken. Voin kertoa kyllä, että Kouvolassa kuntaliitos ei ainakaan taloudellisesti ole kauheasti auttanut, koska totuudessahan kyllä siellä odotetaan pukumiehiä mustalla autolla, valtion autolla tulevaksi, jollei nyt sitten anota parin vuoden lykkäystä siihen.

Turhaa on kenenkään katsoa taaksepäin, mutta nyt jälkikäteen kyllä näkee, missä se problematiikka on, mitä kukaan ei silloin tajunnut, en minä enkä kukaan muukaan. Näitten säästöjen tekeminen tulikin vaikeaksi juuri sen kuntaliitoksen takia. Nyt joka alueelta vanhan kaupungin alueelta on porukkaa valtuustossa. Ei pystytäkään, aina se porukka, kenen synnyinseudulle se uimahallin lakkauttaminen tai koulun lakkauttaminen tai vastaava osuu. Ei päästä koskaan sopuratkaisuun edes puolueitten sisällä niistä ratkaisuksista, mitä pitäisi tehdä.

Minä olen huomannut, että se ongelma on nyt, kun siellä on tietty kaupunginosa — meilläkin kaksi kaupunkia käytännössä katsoen oli vähän haasteellisessa taloudessa ennen kuin kuntaliitos tuli — missä he olisivat kuitenkin saaneet omissa porukassaan, siltä omalta kylältään, tehtyä itse ne rakenteelliset säästöt, ja he olisivat tehneet ne omissa porukassa. Nyt

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

ei ole sitä omaa porukkaa. Koska edelleenkin, jos puhutaan näin, että otetaan puheeksi vaikka Anjalankoski, niin kyllä siellä Anjalankosken sisälläkin mysläläiset ovat mysläläisiä ja inksalaiset ovat inksalaisia, ja Kuusankoskella kuusaalaiset ovat kuusaalaisia ja voikkaalaiset ovat voikkaalaisia. Vaikka nyrkkiä antaisi, niin se ei muutu mihinkään. Se tilanne on vain se, että se identiteetti, mikä siellä on — meillähän on nyt kymmenen vuoden kokemus siitä, ja se ei ole muuttunut siinä kymmenen vuoden aikana juuri yhtään mihinkään. Siellä kyllä tietyissä Facebook-ryhmissä ja tällöisissä peräänkuulutetaan sitä yhteisöllisyyden tunnetta, mutta kun se jää vain pelkäksi puheeksi. Minäkin olen sitä mieltä, että meidän pitäisi tavallaan unohtaa se juttu, mutta se ei vain unohdu.

Nyt problematiikka on, kun itse olen ollut valtuustossa ja yrittänyt keksiä ratkaisuja, millä näitä säästöjä saataisiin siellä aikaiseksi, että nyt tuleekin se ongelma nimenomaan säästöjen tekemisessä. Juuri sen kuntaliitoksen takia se on nyt niin vaikeata. Jos me puhuisimme vanhan Kouvolan aikaisesta jutusta, niin me varmasti saisimme sen asian maaliin aika helpostikin yhtenäisesti, mutta nyt eivät enää taistelekaan puolueet toisiaan vastaan vaan alueella olevat ihmiset toisiaan vastaan. Elikkä se puoluepolitiikkakin on [Puhemies koputtaa] jopa hävinnyt siitä asiasta. — Kiitos.

17.15 Juha Pylväs keski: Arvoisa puheenjohtaja! Kun tuolla työhuoneessa seurasin tätä esittelyä ja alkukeskusteluja, niin piti välttämättä lähteä omiakin ajatuksia tuomaan tähän hienoon esitykseen, mikä nyt on ministeri Paateron johdolla tuotu tähän saliin keskusteltavaksi. Helpottaa hirvittävän paljon tätä kuntakeskustelua, kun ymmärtää sen, että kunta on kuntalaisten yhteisö, elikkä silloin ne kuntalaiset itse ratkaisevat niitä oman yhteisönsä asioita.

Minusta tässä edustaja Laakso kyllä aika taitavasti tämän yhtälön kuvasi, elikkä silloin kun se kuntalainen kokee olevansa jonkun kunnan jäsen, niin se jäsenyys ei sitten ihan heti kyllä unohdu, vaikka siellä jollakin pakkoliitoksella tai jollakin muulla liitetään se kunta johonkin isompaan kuntaan tai johonkin taloudellisesti vauraampaan kuntaan, jotta se selviää niistä kunnalle annetuista vastuista.

Hyviä esimerkkejä, näitä Kouvolan kaltaisia tapauksia, löytyy muitakin, mutta niin kuin tässä on aikaisemminkin jo puheenvuoroissa tullut esille, niin tämä kuntatalouden ongelmahan ei ole tullut ihan hetkessä. Tämä on hyvin pitkän aikavälin ongelma, kuntatalouden kriisi, johon nyt haetaan näitä ratkaisuja näillä kuntaliitoksilla. On väliin puhuttu pakkoliitoksista ja on näitä vapaaehtoisia mallejakin pyritty hakemaan.

Keskustan linja on ollut hyvinkin pitkään tämä vapaaehtoisuuteen pohjautuva malli juuri tästä syystä, että kuntalaiset ovat niitä oman yhteisönsä jäseniä ja heidän pitää itsensä saada päättää siitä, tehdäänkö säästötoimenpiteitä vai haetaanko leveämpiä hartioita naapureitten kanssa yhdessä.

Isossa osassa Suomea on tällä hetkellä se tilanne, että mihinpä sen kunnan liittää, kun se naapuri on yhtä heikossa taloudellisessa tilanteessa, ja sitten tulee näitä tapauksia, että kun kaksi köyhää laitetaan yhteen, niin on sitten yksi tosi köyhä. Hyvä esimerkki on tässä Oulu, joka on iso kaupunki, teki isot liitokset joku aika sitten. Oulu rypee kyllä semmoisessa taloudellisessa suossa tällä hetkellä, ettei ainakaan se kuntaliitos sitä Oulun tilannetta parantanut millään lailla. Siellähän Oulunkin osalta kriisikaupungin kriteereitä jo kohta kolkutellaan, elikkä se on hyvä esimerkki huonosta mallista.

Toinen esimerkki tästä vahvasta identiteetistä tulee Kalajoelta, johon on Raution kunta liitetty lähes 50 vuotta sitten. Rautiolaiset ovat tänäkin päivänä rautiolaisia, ja siellä kapi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

nahenkeä viritellään siitä, jos koulu lakkautetaan sieltä nykyisestä kylästä, entisestä kunnasta.

Eliikkä tämä identiteetti on niin vahva, että minun mielestäni tämmöinen pakkoliitosajatuskin on erittäin hankala varsinkin, jos se ylhäältäpäin ohjataan. Tämmöinen vapaaehtoisuuteen perustuva ratkaisu ja siihen sopiva porkkana — sillä ratkaisulla päästään varmasti paljon, paljon parempiin lopputuloksiin kuin pakottamisilla ja ylhäältäpäin ohjaamisella.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja nyt ministeri Paatero. [Kimmo Kiljunen: Puhemies! Minulla olisi ollut kysymys ministerille!] — Meillä on aikaraja tässä. — Paatero, 3 minuuttia.

17.18 Kuntaministeri Sirpa Paatero: Arvoisa puhemies! Kiitoksia puheenvuoroista.

Tässä on todellakin kyseessä porkkana eliikkä kannustin siihen, etteivät valtionosuudet vähenisi, se blokataan tässä pois, tai toisaalta voidaan niihin muutuskustannuksiin siinä kohtaa, kun kuntia yhdistetään, saada tätä kautta tukea. Nämä tuen määrät, niin kuin tässä todettiin, eivät tule olemaan kovin suuria, mutta niillä on monessa tapauksessa äsken mainituissa Paras-hankkeissa päästy myöskin hyvin eteenpäin, vaikkeivät ne ole euromääräisesti olleet suuria.

Kaiken kaikkiaan tässä on kyse kansalaisten tasa-arvosta niissä kohdin, kun näitä kuntienkin yhdistämissä tehdään, koska niin arvokas kuin kunnallinen itsehallinto onkin, niin vielä arvokkaampi meidän perustuslain mukaan on kansalaisten tasa-arvo palveluiden saannissa, ja jos näyttää sellaiselta se tilanne, että tämä on vaarantumassa, niin sitten kuntapäätäjät miettivät, mitenkä olisi parhaiten saavutettavissa se, että ne palvelut pystytään järjestämään.

Tässä kohtaahan se ongelma on ollut, että se kuntien tulopohja — vaikka valtionosuuksia on tietenkin lisätty vuosien aikana, joskus jopa vähennetty, mutta se kuntien tulopohja muuten — on verotulojen osalta heikentynyt, ja siihen liittyvät nämä kysymykset, mitkä täällä on todettu, eliikkä erityisesti ikääntyvä väestö, jolloinka verotuloja tulee vähemmän, muuttoliike kaupunkiin, jolloin verotuloja tulee vähemmän, ja monta muuta syytä. Ja siitä syystä, että kunnalla on jo kohtuuton tilanne, niin ettei se pysty järjestämään niitä palveluita, toivottavasti tähän kohtaan tällä voi olla joku ratkaisu.

Sanon vielä tähän, että kun olen seurannut — niin kuin varmaan te muutkin — kansainvälisiä esimerkkejä, niin kaikissa muissa Pohjoismaissa ja Virossa, Latviassa ja Liettuassa on tehty, kaikkialla tehdään tätä samaa ajattelua, mitenkä kunnat vastaisivat esimerkiksi koko koulutusketjusta itse ja olisivat sen kokoisia, ettei aina pelkästään soten ja sosiaali- ja terveyspalveluiden kriteereillä vaan että toisaalta voisivat myöskin yläkoulut järjestää.

Kiitoksia tuesta, ja nyt tämä siirtyy eduskunnan käsiteltäväksi.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Asian käsittely keskeytettiin kello 17.21.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

Asian käsittelyä jatkettiin kello 18.28.

Puhemies Anu Vehviläinen: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohtan 11 käsittelyä.

18.28 **Heikki Autto kok:** Arvoisa rouva puhemies! Meilläkin tuolla jäi debatointi edustaja Kiljusen kanssa kesken tämän kuntarakennelain osalta. Totean hyvin lyhyesti sen, että tosiaan, kyllä Suomessa on esimerkkejä myös todella onnistuneista strategisista kuntaliitoksista — mainittakoon nyt vaikkapa oma kotikaupunkini Rovaniemi yhtenä tällaisena esimerkkinä.

Rovaniemen strateginen kuntaliitos on itse asiassa sillä tavoin hyvin erilainen kuin monet näistä viime vuosien muista Paras-hankkeen tuomista kuntaliitoksista, että sehän käynnistettiin jo ennen kuin oli edes tietoa tästä Hannes Mannisen sinänsä varsin onnistuneeksi osoittautuneesta Paras-hankkeesta. Rovaniemellä siis kuntaliitos tuli voimaan vuoden 2006 alussa, ja sen jälkeen syntynyt uusi kaupunki on ollut aika reilun muuttovoittoinen vuosittain, voisi sanoa, lähes puolentuhannen asukkaan verran vuosittain. Tässä mielessä kehitys on ollut huimaa verrattuna siihen, että ennen tätä strategista kuntaliitosta molemmat kunnat olivat muuttotappiollisia, väki väheni ja elinvoima ei ollut ollenkaan sitä luokkaa, mitä se on ollut tämän uudistuksen jälkeen.

Elikkä tässä mielessä, arvoisa rouva puhemies, pidän ehdottoman tärkeänä, että niille paikkakunnille, missä on sellaista kaukokatseisuutta ja tahtoa rakentaa leveämpiä hartioita kantamaan niitä tulevaisuudenkin taakkoja ja leveämpiä hartioita kehittää alueen elinvoimaa, voidaan tällä tavalla nyt tämän lakimuutoksen myötä suunnata taloudellista tukea ikään kuin porkkanana tehdä niitä hyviä päätöksiä. On tärkeää myös se, että tällä lailla mahdollistetaan se, että näitä valtionosuusleikkureita ei muodostu, niin ettei tällainen sinänsä alueen toimivuuden, arjen sujuvuuden, talouden dynamiikan kannalta perusteltu kuntaliitos jäisi tekemättä, kun se aiheuttaisi valtionosuuksiin niin voimakkaan leikkauksen.

Elikkä tämä on oikein hyvä lakiesitys edistämään näitä vapaaehtoisia strategisia kuntaliitoksia, joille varmasti tilausta ympäri Suomen on.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan.